

ACC. N:R M. 15406:1-19.

Landskap: Småland Upptecknare: Joh. Gjöquist, Hultsjö
Härad: Västna Berättare: " " "
Socken: Hultsjö Berättarens yrke: målaremästare
Uppteckningsår: 1960 Född år 1883 i Hultsjö

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Grundstjänst och nattnavdölgång. s. 1-19.

LUF 107

23/5-60

Skriv endast på denna sida.

Gudstjänsten

Vad själva gudstjänsten kallades för särskilt namn har jag inte hört talas om annat än högmässa, eller rätt och slätt att man skulle gå till kyrkan (körka). Under min barndom hölls gudstjänsterna vanligen klockan 10 f.m. Numera hållas gudstjänsterna vanligen klockan 11, men omkring 1920 talet hölls de vanligen eller en lång tid framåt klockan halv 11. Men vid nattvardsgång började gudstjänsten en halvtimme tidigare på grund av att den halvtimmen skulle användas för skriftermålet. Hur ofta man besökte gudstjänsterna var ej bestämt, åtminstone har jag ej hört något berättas därom på min trakt. Numera börjar gudstjänsten klockan 11. Under slutet av 1800 talet och in på 1900 talet, var det ofta ungdomen som mest besökte gudstjänsterna om söndagarna, kanske inte så mycket för själva gudstjänstens skull, utan det var nog för att flickorna och pojkarna då fick träffas, jag vet det från min ungdom. Den söndagen som det var nattvardsgång kallades alltid för att gå till "skrift". Ofta var det så att husbonden tog då för det mesta hela familjen tjänarna inberäknade till kyrkan och alla deltog då i nattvardsfirandet. Att husbonden skiftades om med tjänarna att gå i kyr-

(2)

ACC. N:R M. 15406: 2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2

kan har jag ej hört något om på min trakt. De mäst betydelsefulla av Gudstjänsterna under året var ju först och främst julen eller som det sades "julotte" ty då var nog kyrkan fullsatt till sista plats av såväl äldre som barn, barnen var nog av det dominerande slaget-förresten den enda gudstjänst som kyrkan var alldeles fullsatt- ty julen är och förbliver denna dag barnens högtid, och följaktligen blir det ju föräldrarna som då måste gå med sina barn till kyrkan. Påsken var en mycket stor högtidlighet, ty då gick man mycket särskilt påskdagen, annandagen var inte så välbesökt av varken ung eller gammal, sedan kom Pingsten den var man ju rätt mycket intresserad av, och det av två skäl nämligen att konfirmationen av årets läs barn vanligen som det sades gick fram pingstdagen och då samlades alltid mycket folk vid kyrkan både yngre och äldre. Annandagen gick förest läs barnen till nattvarden sedan kom turen till föräldrarna samt den övriga befolkningen. Det kan i detta sammanhang nämnas att Pingsten var nog den mäst besökta gudstjänsterna ty det var ju vanligen den vackraste tiden på året, och många av ungdomen var knappast inne i kyrkan. Att det skiftades mellan husbonden och tjänstefolket att gå i kyrkan har jag ej hört berättas om på min trakt

(3)

ACC. N:R M. 15406:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

I slutet av 1800 talet var det mycket ofta att man besökte främman- kyrkor. I mitten av 1800 talet var det särskilt en person från Ekhult i Hjälmseryd och hette Johannes Andersson, han gick ofta den långa vägen cirka 2 mil till Aneboda kyrka, ty där skulle det vara en så bra präst vid den tiden. Vidare brukade man färdas till en annan kyrka för att höra en nyvald präst, många gånger åktes till främmande kyrkor av ren nyfikenhet till ex se hur seden var just i den socknen. Några särskilda förberedelser till att gå till kyrkan, förutom att man tvätade sig ordentligt kvällen före har jag ej hörts berättas om åtminstone på min trakt. Vad dräkterna beträffar så var det ju alltid vanligt att man klädde sig i svarta kläder såväl männen som kvinnorna, bar var man ju i stort sett inte så noga med klädseln, och klädseln var vid all kyrkogång svarta kläder, ~~När~~ och detta bruk är nog gängse fortfarande i bruk särskilt hos de äldre personerna, hos de yngre däremot varierar klädedräkten, så att numera tar man sådan kläder som man, när man skall vara snyggt klädd. Vid nattvardsgång är man vanligen svartklädd åtminstone bäres svart slips vid detta tillfälle. Att äldre personer förbereder sig för nattvardsgången genom att ta fram sin bibel dagen

(4)

ACC. N:R M. 15406:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4

innan personen skulle gå till "skreft" som det kallades. Något årtal på när den svarta klädseln upphörde kan jag direkt inte svara på, utan det har bortfallit så småningom. Det enda jag kan direkt svara på är att vid alla begravningar har den svarta dräkten behållits och är alltjämt i bruk. När man färdades till kyrkan gick kvinnorna och männen tillsammans. Någon särskild kyrkstig har jag ej hört berättas om, utan det fanns på många ställen s.k. mittöversvägar vilka ofta gick genom skogarna, ej heller har jag hört talas om några särskilda viloplatser, utan om man väntade sällskap kunde den som kom först till mötesplatsen sätta sig att vila på någon sten eller stubbe tills det väntade sällskapet kom. Det enda jag minns var att kvinnorna hade en vit näsduk och ovan på den en psalmbok med någon lavendelkvist eller och en kvist Åbrod in i stucken mellan psalmboksbladen. Vanligtvis gick man till kyrkan så tidigt att man var vid kyrkan i god tid före högmässan, och under väntetiden samlades man alltid i sockenstugan, i Hultsjö var på slutet av 1800 talet sockenstugan indelad i två rum ett för männen och ett för kvinnorna, och då samlades de kyrkobesökarna tillsammans i ringningen kom men på kyrkbacken samlades mest ungdom och då särskilt under sommaren

(5-)

ACC. N:R M. 15406:5

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5

ja en del flickor och pojkar kunde stanna ute på kyrkbacken till och med under hela gudstjänsten. Imitten av 1800 talet var det ganska allmänt att bränvin såldes vid kyrkan, samt även snus de så kallade Svartzens snuskaggar. Men omkring år 1836 kom en kyrkoherde till Hultsjö som var en ganska nitisk nykterhetskämpe han började så småningom förbjuda att bränvin försålles i sockenstugan. Han hette Johan Pontén och blev Prost i Korsberga pastorat. Efter hans avflyttning från socknen började kyrksuperiet åter blossa upp, men så långt hade han kommit att försäljningen icke fick ske under själva gudstjänsten, men superiet fortgick, och olika präster tjänsgjorde till, som ovan nämts till omkring 1850 talet då ytterligare en kyrkoherde, troligen en sonson till ovan nämde kyrkoherde Johan Pontén blev kyrkoherde, och i och med detta inträdde en strängare regim, ty denne Pontén förbjöd all försäljning av både bränvin och snusförsäljning vid kyrkan om söndagarna. Senare blev följden att man tog med en flaska bränvin med sig hemifrån för att bjuda sina vänner på innan man gick in i kyrkan. Har hört talas om s.k. kyrksupar, men vad som menades med det kan jag inte svara på, men troligen kallades den så dels för att man tog sig en sup ur flaskan innan

(6)

de gick in i kyrkan. Att det funnits något s.k. näringsställe vid kyrkan har jag aldrig hört berättas om på min trakt. Att det fanns krog vid kyrkan har jag härovan berättat om, men i slutet av 1800 talet kom ytterligare en präst till Hultsjö, troligen en sonson till ovan nämnde Johan Pontén. Denne präst förbjöd all såväl som spritfötäring vid kyrkan varför den seden att supa vid kyrkan försvann, och de som nödvändigt ville ha brännvin fick då taga med sig en flaska hemifrån. In i kyrkan gick man alltid vid den s.k. sammanringningen, och när man gick ~~in~~ gick man alltid i samlad grupp, och omdet var några som kom efter sågs inte med välbehag åtminstone av präst^ren, ty det verkade störande på så sätt att alla vände sina huvuden mot ingången för att se vem det var, och följden blev att prästen söndagen därpå gav de försumliga en ordentlig tillrättavisning. Herrgårdsfolket om det fann några sådana gick alltid först, ty vanligen körde dessa fram till kyrkporten och då steg dessa ur sina åkdon och gick direkt in i kyrkan. I Hultsjö fanns omkring mitten av 1800 talet två stycken Herresäten eller som de och kallades Säterier, det ena hette Björnskog, men någon bestämd ägare, för längre tid tillbaka har jag ej hört berättas om, men hört talas om ett par ägare, en hette Stålhammar, och den siste

181
som jag minns hette Ulfsparre förnamnen på dem båda vet jag inte, men på den andra herregården eller Säteriet som heter Dolby fanns så långt jag kunnat få reda på endast en ägare och denne hette Ulfsax. Båda dessa herregårdar är nu av s.k. vanligt bondfolk. Dessa båda herregårdar hade var sina stolar i kyrkan, den ena gården hade sina stolar på höger och den andra på venster sida framme vid koret men i vinkel mot de andra bänkarna. Bänkarna i övrigt var indelade i s.k. rotar, variflera gårdar hade rätt till samma bänkar eller som det kallades stolar. Vanligen uppträdde man ganska ordentligt när man kom in i kyrkan när man satt sig i bänken böjde man alltid huvudet en stund. Och att husbonden hade piskan med sig in i kyrkan förekom allmänt slutet av 1800 talet. I Hultsjö var en hylla under själva sitsen där lades besökarna sina huvudbonader. Att hålla sig varm under gudstjänsten var förr rätt svårt särskilt om fötterna, och det hördes ofta mycket småtramp särskilt om gudstjänsten blev långsam. Som ovan nämts så var det alltid vanligt att fruntimren hade "kryddkvastar" med Åbrådd Ispp Laven del eller någon kvist av rumsblommande växter till ex "Krusiana" m.fl. Att någon förtäring förekommit under gudstjänsten har jag ej hör något

(8)

något berättas om. Att det kunde förekomma störande uppträden hände ofta under slutet av 1800 talet, genom högljudda nötknäckningar o dyl. men någon vakt förekom inte, förrän det kom en kyrkoherde till Hultsjö som hette F O Carlberg vilken tog hand om ofoget, och det hände ofta att han stannade mitt i sin predikan, och gav vederbörande en grundlig avhyvling, och på så sätt avtog ofoget nästan av sig själv. För att börja med julen så var den ganska mycket upplyst med hemstöpta talgljus samt någon blomma på altarbordet, och i början av 1900 talet sattes även upp två julgranar en på männens sida och en på damernas sida. Ljusen till kyrkan stöptes hemma på gårdarna, ty varje gård skulle ge till kyrkan -- som det hette -- vissa styck ljus, denna procedur skulle kyrkvärdarna å ordna om. Den andra högtiden som kyrkan dekorerades var Påsken men den var inte så dekorativ ty då var det mest påskliljor som var de dominerande. Sedan kom Pingsten den var den som kyrkan mest dekorerades, då sattes in friska björkar dels vid ingången till kyrkan och dels vid sakristians dörrar, samt i bänkarnas hål för ljusstakarna och på altarbordet sattes nästan fullt med blommor av olika slag, mest pingstliljor, blomvaser^sattes också i fönsterniscerna,

(9)

ACC. N:R M. 15406:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

9

Vidare pryddes alltid kyrkan vid bröllop o.dyl. med blommor och i övrigt grönt. Knäfall förekom särskilt bland de äldre när prästen läste syndabekännelsen, och denna sed förekommer alltjämt hos mycket gamla personer, så den seden har inte alldeles upphört ännu, när prästen läste bönerna lutade man sig alltid ner i bänken, samt även när man kom in i bänken just när man satt sig, men vad det kallades vet jag inte. Att göra korsteknet eller buga sig har inte förekommit som jag har hört något berättas om, men att kvinnorna nego när de steg innanför kyrkdörren När prästen var i altaret skulle man alltid stiga upp när Psalmen Aleluja Gud i himmelshöjd sjöngs vidare skulle man stiga upp när Evangelietexten lästes, samt när hömässotexten lästes. Men vid begravningar sutto ~~staga~~ de sörjande under hala gudstjänsten utom vid själva jordfästningen av den anhörige då de steg upp, och detta bruk fortsätter ännu. Några särskild berättelse om prästens predikan har jag inte hört, det sades kanske att predikade så att man blev sömnig. Om uppgörelserna med åhörarna har jag här ovan beskrivit. Vanligen hölls förr i tiden långa predikningar, varför prästen kunde vända på timglaset en gång, men att prästen höll kortare predikningar på vintern har jag ej hört

(10)

ACC. N:R M. 15406:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10

Att prästen brukat ha en vit näsduk i handen när han stod vid altaret eller när han predikade har jag ej hört berättas om på min trakt.

Det mäst betydelsefulla momentet i gudstjänsten var nog själva högmässan

På den tiden då inga orglar fanns i kyrkorna var det en s.k. klockare som utförde sången, och han hade sin plats i en tvärbänk framme vid altaret, och han ledde sången medan de i församlingen som hade - som man sade - sångröst hjälpte till att sjunga, men klockaren ledde i alla fall sången. Att sången i kyrkan blev sämre när orgel anskaffades tyckte då litade församlingen på orgelnisten. Psalmerna sjöngs förr i tiden mycket släpande och långsamt, samt de flesta av våra psalmer sjöngs på helt andra melodier, numera sjunger man mera rytmiskt och lättare. Omkring 1870 talet hade vi i Hultsjö en klockare som hette Pettersson förnamnet har jag ej kunnat få reda på, han sjöng psalmerna så släpande så kyrkbesökarna knappast kunde följa med i sången, men på grund av att det blivit ombyte av nyare kantorer vilka så småningom infört psalmsången i lättare takter, sjunger man alla psalmerna ganska fort. Att det förekommit att män och kvinnor sjungit var sin vers har inte

117

mig veteligt förekommit på min trakt. De särskilda högtidspsalmerna var ju först främst vid jul den vanliga ingångspsalmen "Var hälsad sköna morgonstund" samt "En jungfru födde ett barn" och "Så Jesus är ett tröstrikt namn". Vid Påsk sjöngs alltid "Guds rena lamm" och "Skåden skåden nu här alle" o.s.v. Vid Pingst sjöngs vanligen "Helige ande sanningens ande" och "O du helge ande kom till oss in", när denna psalm sjöngs skulle hela menigheten stiga upp och stå medan den sjöngs. Någon direkt instrumental musik annat än att psalmodikon kunde användas av någon klockare, till ex i Bäckaby skulle under mitten av 1800 talet funnits en klockare som vid vissa högtidsdagar använt psalmodikon, han skulle trligen hetat Fröderberg efter vad jag har hört berättas. ~~Att~~ Att man läste förböner för sjuka i kyrkorna var ganska vanligt förr i tiden, och man sade alltid "att man skulle låta bönerna gå" för den sjuke, men att sådana böner skulle vara verksammare i den ena eller den andra kyrkan har jag aldrig hört berättas om.

Under uppläsningen av kungörelser och övriga pålysningar sutto menigheten stilla på sina platser under det att som det var på slutet av 1800 talet klockaren från predikstolen uppläste dessa kungörelser.

(12)

ACC. N:R M.15406:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12

Numera läser ju alltid prästen kungörelserna efter högmässans slut.

Ja här i Hultsjö har funnits präster som läst kungörelser och medde-
ganska rabblande och otydligt, men numera läses alla meddelanden högt
och tydligt. Att det förekom några skämtsamma uttryck varken vid lys-
ningar eller vid tacksägelsen för avlidna har jag inte hört talas om
på min trakt. Men däremot fick prästen under sista hälften av 1800
talet en större ersättning om han hallit ett högtidligt griftetal över
den avlidne, och särskilt då griftetalet hölls för någon sockenpamp el-
ler någon som ansågs vara litet för mer än den vanliga allmänheten.

Förr i tiden togs alltid upp kollekt en gång i månaden, dels genom
häv, och dels genom att en skål framsattes på altarringen, och de dagar
som upptogs med häv pålyste prästen det från predikstolen, "medelst häv-
gång som han uttryckte sig, vad skålen på altaret kallades har jag ej
hört något berättas om. I Långaryds kyrka på Hallandsgränsen, finns
än i dag en kollektbössa nere vid utgångsdörren till kyrkan, den stod
på en päl omkring 60 a 70 c m höjd, och ~~hän~~^{bössan} var rund i formatet samt
försedd med ett kraftigt hänslås vid locket. Såg den senast i september
1959, ty jag är mycket på resande ~~xxx~~ fot, och då när ja då påträffar en

(13)

kyrka snokar jag vanligen igenom dessa inventarier. Häven i kyrkan likmade en liten rund påse, och var vanligen tillverkad av sammet, men invändigt klädd med något sorts sämskinn, samt var försedd med ett långt träskeft. De som gick med häven var alltid kyrkvårdarna. ~~xxxxxxx~~ Man började alltid i de främsta bänkarna, en av kyrkvårdarna gick i fruntimmersraden, medan den andra gick på männens sida, och så slutade man nere vid dörren, på läktaren fick orgeltramparen gå med häven. Någon gång förekom det att man växlade i häven, detta på grund av att personen ifråga inte själv hade några växelmynt, ty några större pengar såsom sedlar o dyl. lades ju sällan i häven. Att man tog upp kollekt till prästen har jag ej hört talas om, antingen han var fattig eller rik. Inte heller har jag hört att efter gudstjänstens slut hållits något förhör över predikans innehåll. Ur kyrkan gick man utan någon viss ordning, och när man kom ut gick var och en på väg till sitt hem. I mitten på 1800 talet brukades göra några uppköp om det fanns någon handelsbod i närheten av kyrkan. Att man särskilt vid julottan försökte komma fortast hem resulterade ofta i att det blev formlig kapplöpning bland de åkande, ty den som kom först hem från julottan skulle alltid få den längsta säden det året.

(14)

ACC. N:R M. 15406:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

14

Att man skulle hälsa de hemmavarande på något sätt har jag aldrig hört berättas något om åtminstone på nin trakt. Men hade endast barnen varit till kyrkan fick dessa redogjöra för både ^{sad} prästen predikat om samt de kungörelser som upplästs. Andaktstunder förekom endast en gång om året, och det var i regeln på hösten vid de s.k. husförhören eller som de också kallades "läsemötena" och då lagades till kalas i det huset som "läsemötet" skulle hållas vilka då tog emot prästen, jämte klockaren: Dessa s.k. andaktstunder gick i tur och ordning i de rotar som socknen var indelad i, var det ett större hemman fick "läsemötet" hållas två år efter varandra, medan de mindre mantalen inte behövde ha det men ett år i sänder, några folk från andra orter kom inte dit, utan möjligen några av husets släktingar som inbjudits kunde ju komma dit, ty vanligen lagades till kalas på respektive plats.

NATTVARDSPRÅGAN. Förr i tiden gick man till nattvarden ~~en~~ regelbundet fyra gånger om året, samt dessutom vid de större helgerna såsom vid påsk och pingst, vårfrudagen och allhelgonadag samt då prästen pålyste nattvardsgången, och denna pålyste prästen alltid från predikstolen söndagen innan. Om nattvardsgången ansågs betydelsefullare vissa

(15)

ACC. N:R M.15406:15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

tider om året har jag ej hört något berättas om. Om inte några natt-
vardsgäster infunno sig, vilket var ganska sällsynt utan alltid var det
några få, men nattvard hölls i alla fall, ty merendels voro ju alltid
kyrkans tjänare tillstädes och dessa gingo alltid till nattvarden. Att
man gick till nattvarden innan man skulle företaga sig några särskilt
viktiga saker har jag inte hört berättas om. Det enda som jag har hört
var, att innan man företog till ex en resa till Amerika då gick man van-
ligen till nattvarden innan man reste. At det förekom någon skillnad
på torpare och böder eller ⁿ tjänstefolk då det gällde nattvarden har
jag ej hört något om. Någon nattvardsgång rotevis har jag heller inte
hört berättas om. Utestängning från nattvarden kunde förekomma i mitten
av 1800 talet, men vad orsaken till detta var har jag ej hört berättas
om. Näskild kommunion förekom ganska ofta förr i tiden, förutom vid
dödsbäddar, hos personer som hade svårt för att komma till kyrkan och
då ombads alltid prästen att komma till det hemmet och meddela nattvar-
den. Att någon fått mottaga vinet ur kalkens fot har jag däremot inte
hört talas om på min trakt. Vinet och oblaten kallades rätt och slätt
för vin och bröd. Vinet förvarades alltid i en källare under saristian

15

(16)

vari en läm fanns i golvet i sakristian genom vinet upphämtades i två glaskaraffiner. Det överblivna vinet tömdes tillbaka i vinfatet men hur man gjorde med oblaterna kan jag ej ge något svar på. Hur man ansåg att nattvardens undfående kan jag heller inte besvara. Man anmälde sig till nattvarden hos klockaren att man som det kallades ville gå till "Skreft" på nästföljande söndag, men man kunde också anmäla sig till prästen, och det var avgiftsfritt både anmälning och nattvardsgång. Några s. k. nattvardspoletter har jag aldrig hört talas om. Skriftermålet skedde alltid före gudstjänsten, något komunionsförhör har jag ej hört något berättas om, men om det var någon som på något sätt var misstänkt för felaktigt vittnesmål vid rättegång, och det berättas om en sådan person från Hultsjö att denne person inför rätten inte brydde sig om målet i fråga utan pratade på om allting annat som inte rörde vittnesmålet, varför han blev anmodad att gå och läsa för prästen. Detta var omkring 1860 talet, och det kan kanske inte hör till frågan men kan kanske vara intressant att ordagrant få höra litet av mannens vittnesmål, vilket ordagrant lyder, "Nådig domare får ej fresta mig för hårt ty jag står i äktenskap med Stettens dotter" hon var så dalig i sin mage men när hon

(17)

ACC. N:R M. 15406:17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

kom och fick smaka min gamla "Nabbuddaråg" då blev det fastighet i magen da. Om någon undfått nattvarden, eller vad som hände då det kan jag inte svara på. Några särskilda förberedelser till nattvardsgången utan man tvättade sig ordentligt kvällen före den söndagen man skulle gå till nattvarden har jag ej hört något berättas om, inte heller om man skulle äta något, inte heller har jag hört att prästen uppmanat församlingsborna att förtära något innan de gick till nattvarden har jag hört något berättas om. Att man läste i bibeln på lördagen innan den dagen man skulle gå till nattvarden. Om man hade någon strängare uppfattning om man var värdig eller ej har jag ej hört berättas om på min trakt.

Vid nattvardsgången voro gästerna svartklädda, samt hade svarta handskar på händerna, vid de vanliga gudstjänsterna kunde man vara klädd i olika färger på kläderna. Några särskilda benämningar på plagg som buros vid nattvardsgången, utan möjligen den som var ägare till en frack hade den naturligtvis på sig. Kvinnorna hade vanligen en vit näsduk i handen. I Hjämseryd hålles ännu gudstjänster i den gamla sockenkyrkan. Samma förhållande är det i Iannaskede och Myresjö gamla kyrkor, trots att nya kyrkor uppförts på ovannämnda platser^t att förekommit att

17

(18)

man ringt i någon liten klocka vid nattvardsgång har jag ej hört berättas om på min trakt. Alla nattvardsgästerna gick alltid långt fram i kyrkan, för i tiden gick alltid kvinnorna först, sedan kom männen, i min trakt fanns två herregårdar - Dollby och Björnskog, desse herrskaperna gick alltid först sedan gick man tillsammans både kvinnor och män fram till altaret. De kläder som avtogs var ju givetvis överrockar och kappor. Benämningen på en grupp nattvardsgäster kallades förr i tiden för "Hangkläde". Om det någon gång varit för trångt vid altaret, så stannade de som inte fick rum vid ett "hangkläde" alltid bakom de gästerna som var framme och väntade tills turen kom till nästa. Någon oröda vid altaret har inte förekommit så vitt jag vet på min trakt. Några tydor eller något varsel vid nattvarden har jag inte hört något berättas om. Men att jägare kunde öva trolldom med oblaten har jag hört berättas om. Äft jagaren när han gick till nattvarden snuslade till sig en oblat med vilken han laddade sin bössa med, och när han sedan när han var ute på jakt och skjöt på något djur med ett sådant skott bommade han aldrig, varför den jägaren sällan försummade att gå till nattvarden. Männen bugade och kvinnorna nego när de gingo från altaret. Några altarsedlar

(191)

har inte utdelats så vitt jag vet på min trakt. Att man begärde natt-
vardsvin för de sjuka var förr i tiden mycket vanligt, men det fick in-
te köpas utan det skulle vara kyrkvin, och den sjukes anförvanter fick
då gå antingen till klockaren eller prästen för att få kyrkvin, och den
allmänna uppfattningen var nog att kyrkvinet skulle lindra den sjukes
plågor, men att det skulle vara helbrägdagörande har jag ej hört något
berättas om. Dikasa hände mycket ofta att prästen blev kallad till den
sjuke för som det sades ge honom nattvarden hände ofta, och händer någon
gång än i dag att prästen kallas till en sjuk för att ge honom nattvar-
den, men vad de kärll han använde vid sådana tillfällen kallades kan jag
ej svara på.

Har nu berättat så mycket jag kunnat få reda på angående dessa frågor.

Lönåsa Hultsjö i maj 1930

Joh. Sjöquist.

